

Blåkjær
Vind sogn 1500 - 1900

Et skrift om Kjær familiens historie på heden i Vind.

Forord

Maj 2015

I januar 2015 begyndte jeg at finde ud af hele vores slægts historie. Her er det først Kjær i Blåkjær familien, der nu kan skrives om. Det blev rigtigt spændende, vi ved en del om familien Kjær i Vind; men der var også rigtigt meget vi ikke viste noget om. Nu ved vi lidt mere.

Jeg fandt først et program og online redskab i form af Myheritage, som viste sig at være ret så anvendeligt. Derpå gik jeg på opdagelse i Kirkebøger og Folketællingslister. Disse findes nu online. Folketællinger tilbage fra 1787 til 1930 og Kirkebøgerne fra ca. 1646 til 1990.

Folketællingerne er som regel lettest at finde og læse. De kan dog også indeholde lidt fejlskrivning med hensyn til navne og årstal, men de har været gode at støtte sig til, da man her kan se alle dem der boede på en gård på et bestemt tidspunkt og deres relationer: Mand, kone, deres barn og enke mv. Dermed har jeg kunne finde personerne i slægten tilbage i tiden, men kun til fødselsdatoer omkring år 1700, da de første Folketællinger er fra 1787.

Kirkebøgerne er af meget svingende kvalitet og sommetider næsten ulæselige. Her i Vind og Idom Sogne mangler flere årtier med vielser og dåb. Navne er ikke bare et navn, det kan ændre sig fra dåb til begravelse, det er oftest gårdens navn, der medfører ændringer og kan bliver en del af personens navn. Peder Knudsøn kan blive til Peder Lund efter gården Lund.

Det er vores Oldefar Anders Kjær, der har været så optaget af at formidle levevilkårene dengang i 1800 tallet, han er kilden til mange oplysninger omkring vores slægt i Vind. Hans optegnelser og fortællinger til læreren Esbern Jespersen er baggrunden for at jeg har kunnet flette så mange små historier ind. De er skrevet med hans eller Esbern's ordvalg og skrivemåde.

Jeg har dog tilladt mig at redigere i sammenhængen og flytte lidt rundt, så fortællingerne her fremstår mere i kronologisk orden - vi følger tiden fra hans fødsel og frem til 1900 tallet.

For bedre at se hvilken historisk sammenhæng vi befinder os i, er de vigtigste begivenheder, der fandt sted i perioden 1500 til 1900 skrevet bagest i hæftet med en oversigt, man kan fornøje sig med.

Vores slægt var en aktiv del af den historiske udvikling. Det er dejligt at mærke og læse om deres store bestræbelser på at finde en god levevej, som bønder under så vanskelige forhold som den store vestjyske hede var. Det var ikke et lukket samfund. Man hentede inspiration fra andre steder i Danmark, Sverige, Norge, Tyskland, Frankrig, Spanien også videre. Lige fra Klostartiden - her Tvis Kloster fra 1163 - har der været mange forskellige nationaliteter forbi området med inspiration. Tvis Kloster - grundlagt af Cistercienserordenen stammer fra Dijon i Frankrig - var et mødested for mange.

Selv om der var mange muligheder for at møde andre og bosætte sig andre steder er det bemærkelsesværdigt, at i vores slægt forbliver familierne bosat i Vind og sognene lige i nærheden i alle årene fra 1500 til 1900. Man havde tæt kontakt til hinanden.

God læselyst

Poul

Blaakjær fra 1500 til 1900

Om Familien Kjær i Vind sogn

Vi kender alle Jylland mellem tvende have, af H.C. Andersen:

"Heden, ja, man tror det næppe, men kom selv, bese den lidt: lyngen er et pragtfuldt tæppe, blomster myldre milevidt. Skynd dig, kom! om føje år heden som en kornmark - som en kornmark står."

Det er her ved Lilleåen, Idom å og heden, at Kjær familien har haft sit virke tilbage i tiden fra 1600 tallet og helt op til vor tid.

Jeg kan første gang huske området fra 1960'erne, hvor vi var på ferie hos hele Kjær familien.

Else, Bedstefar og jeg cyklede derud fra Holstebro. Langt foran os kunne vi se Vind Kirke og den storslåede udsigt over området præget af lyng og lave forkrøblede egekrat.

Jeg husker, at vi kørte på små grusveje og i det fjerne kunne man se enkelte huse i det store hedeområde. Vi husker også hvor fattigt og andeledes Kjær familien boede herude på Heden.

Kirken nævnes første gang i 1325 og er stort set ikke ændret så meget siden. Det er en af regionens bedst bevarede romanske landsbykirker. Fra 1513-63 var den øde, pestudbruddene op til 1560 var hård ved området, men kirken restaureredes så til sin nuværende form - den består af rå og tilhuggede granitkvadre i lidt tilfældig men ganske charmerende orden. Kirkens største klenodie er den enkle kirkeklokke fra o.1200, der er blandt de ældste i Danmark. Den er ikke i brug. Det er her vi stadig kan se det åbne gravsted med Anders og Anne Johanne Kjær fra 1940'erne.

Vi begynder her på Blaakjær (Kier) - Idom å løber tæt forbi gården - omkring 1772 med Ægteskabet mellem Anders Pedersen og Maren Christensdatter. De er begge født omkring 1742 i Idom Sogn. Gården's navn kommer ifølge Andres Kjær fra en græsart i mosen med en blålig farve. Gården's historie er i de ældste Skattemantal benævnt som Selvejergård under Bøvling Len, der har været flere enkeltgårde i området tilbage fra 1400 tallet blandt andet en gård, der hedder Troldtoft. Ja, der har boet mennesker i området helt tilbage fra istiden og op gennem tiden.

H.C.Andersen

Ved gården Sandfær nær ved Blåkjær og tæt på folden ved Gosmer ligger Lærkehøj; et ophold her i sommeren 1859 skal have inspireret H.C.Andersen til at skrive "Jylland mellem tvende have"

Området i Vind

Navnet Vind har ikke – som man kunne tro – noget med vejret at gøre, navnet stammer fra det gamle ord 'vin' der betyder græseng.

Hovedressourcerne her i området har været heden, engen og kreaturhandlen.

Hele Vind sogns areal er i 1850 opgjort til 11.501 tdr., hvoraf omtrent 10.000 tdr. er lyng.

Heden tilhørte fra gammel tid alle sognets beboere i fælleskab. Her hentede man lyng og såkaldte "sandkoller" som kunne lægges i støbejernsovnen. Engene var ofte besværlige at bjerge hø fra, da de ofte i forårstiden gik over deres bredder. Det gav dog engene gavnlige næringsstoffer - man kaldte disse oversvømmelser for "vandfloder". Engene havde stor betydning for kreaturholdet, og derfor havde bønderne stor viden og arbejdede aktivt med vandplejen tilbage i 1600 tallet. Man forstod at udnytte åernes vandressourser. Man lærte kunsten at lave engvandingsanlæg i slutningen af 1700 tallet og sidst i 1800 var der store engvandingshjul i drift langs åerne.

Almindeligvis kunne man tilbage i 1600-årene avle 3-4 år i træk på sognets jorder, som derpå måtte ligge brak 5-6 år for at samle ny næring.

Inden jorden kom i drift igen, var meget af den imidlertid blevet til hede igen. Sådan var forholdene op til sidst i 1700-årene, hvor mergling og tilførsel af kalk ændrede situationen markant. I Ringkøbing amt begyndte man at tilføre jorden mergel også kaldet for "*lim*" i 1740'erne.

Ved udskiftningen nævnes flere limgrave i sognets heder - de skulle fremdeles være til fælles brug - som der står: "*til hver af dem som dertil maatte trænge*". Eneste forbehold var, at man ikke måtte overlade råstoffer fra sognets lim- og lergrave til fremmede. Dermed sikrede man sig mod kommerciel udnyttelse af de fælles ressourcer.

I det hele taget var man i sognet meget bevidst om værdien af de fælles ressourcer og det fungerede.

Man får en øget vækst i husdyrene, som giver mulighed for at gå fra selvforsyning til handel med kreaturer og til levering af bacon, smør m.m. i slutningen af 1800 tallet.

Det er dog handelen med stude, der via netværket mellem bedrestillede gårdmænd og deres slægtsbånd, som her blev knyttet sammen til nogle betydningsfulde cirkler, der skabte et internationalt handelsmiljø med investering i tobaksfabrikker, brændevinsbrænderier og teglværker m.m.

Disse handelsfolk var vigtige for sognets liv, men der var et vigtigt lag af svine- og kvægdrivere og hestetrækkere, der også fik forbindelse med mange andre steder i Danmark og Tyskland. Den store verden var åben også for hedens folk. Man rejste rundt i verden Ostindien, Amsterdam, Westindien og flere udrejste til Amerika også fra vores slægt.

Jorden i dette område beskrives i 1850 som "*over alt meget skarp, og bruges alene med én kjern byg, 3 kjern rug, hviler 5 á 6 aar. Engbunden er ringe, saa til nogle steder findes lidet deraf og somme steder slet intet. Ingen græsning uden paa den sorte hede saa som agrene giver ingen græs af sig formedels deres skarphed*".

Det har krævet mange talenter at begå sig her.

Om Vind Sogn

Der var i 1769 30 Gaarde og 40 Huse i Vind. *“Husmændene var ikke kørende. De fleste havde kun een eller to Køer, og Mændene gik i Dagleje for at tjene Føden. 20 Hytter (små huse) er helt forsvundne, men saa er der opstaaet andre Hjem i Stedet for.”*

Der fødtes mange børn dengang, i perioden 1682 - 1787 fødtes 489, men der døde også mange i den samme periode nemlig 424. Dødeligheden var høj og dødsårsagerne - ifølge kirkebøgerne - var de mange børnesygdomme og barselseber. Folketallet i Vind sogn var i 1769 - 156 personer og i 1850 - 318. Dette tal var så vokset til i 1937 - 587.

Kirkegård ved Vind Kirke ca. 1900

Slægtsgårdene

Med udgangspunkt i Blåkjær kan der stykkes en fin lille fortælling sammen omkring vores slægt i Vind.

Et meget fint forgrenet familietræ, der har forbindelser rundt omkring i Vind, Raasted, Idom og Nørre Omme sogne.

Omgivelserne former også mennesket og de små krogede og tætte egetræer her på heden er nok et godt billede på hele slægten igennem mange år. Man er tæt forbundne i mange krogede sammenhænge. Det er nemlig værd at lægge mærke til, at familien næsten kun forgrener sig i disse sogne i 300 år.

Jeg vil tage udgangspunkt i de gårde, hvorfra slægten har direkte aner til. Det er hovedsageligt fra selve Vind:

Troldtoft, Kirkegaard, Vindby, Østergård, Vieholm og Trækriis.

Fra de nærmeste sogne er det Arnsbjerg i Raasted og flere gårde i Idom, som ser ud til at have den største tilknytning til Blåkjær, nemlig familierne fra gårdene i Idomlund 1564, Høgshjerg 1587 - Fladmose og Mølback 1610 samt Kieldal.

Mod øst og syd er det Røddinglund i Vildbjerg og Spaabæk i Nørre Omme.

Folketælling 1787 Blåmose (Kjær)

Optegnelse paa Folketallet den 1 ^{te} Februar 1870 i <i>Blåkjær</i> Distrikt (Bj)						
Barnes eller Eidernes Navne med Bolefæl af Gaarde, Gule o. l. v.	Barnetallet	Personens Søknadsnr.	Samtlige Personers fulde Navn. (Udseet Børn anføres (en „Udset Drengsbarn“ eller „Udset Pigebarn“.)	Alder. Aar. Måneder (M.) eller Uger (U.)	Udset med det fulde Navn, men for Børn, der ikke have fuldt 1 Aar, anføres „Udset 1 Aar.“	Udset med det fulde Navn, men for Børn, der ikke have fuldt 1 Aar, anføres „Udset 1 Aar.“
						Udset med det fulde Navn, men for Børn, der ikke have fuldt 1 Aar, anføres „Udset 1 Aar.“
<i>Blåkjær</i>	1	1	Peder Jacobsen	M.	75	U.
<i>Blåkjær</i>	2	2	Else Petersen	F.	74	U.
	3	3	Kjæb Petersen	M.	18	U.
	4	4	Luger Marie Pedersen	F.	15	U.
	5	5	Mette Petersen	F.	12	U.
	6	6	Anders Petersen	M.	10	U.
	7	7	Peder Pedersen	M.	8	U.
	8	8	Marianne Pedersen	F.	7	U.
	9	9	Mette Petersen	F.	53	U.

Folketælling 1870 Blåkjær

Anders Pedersen 1743 - 1805 og Maren Christensdatter 1742 - 1812

Anders og Maren blev gift i 1772 og overtog herefter gården. De kom fra gårdene Idomlund og Høgsbjerg i Idom Sogn.

De købte gården af Jens Tang, Udstrup for 120 Rd. reelt i 1782 formelt i forbindelse med stavnsbåndets ophævelse, da gården har været en selvejergård under Bøvling Len og man ved at den ejedes i 1629 af Chr. Knudsen, som en tid var kirkeværge i Vind. Så måske var det blot en del af gården "Herligheden" de formelt købte her.

Gården var herefter tilknyttet slægten til hvor tid.

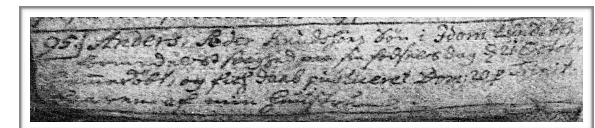
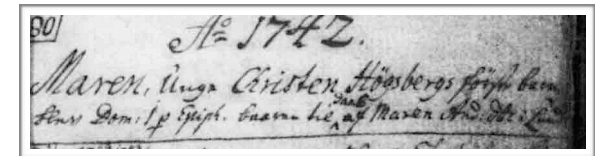
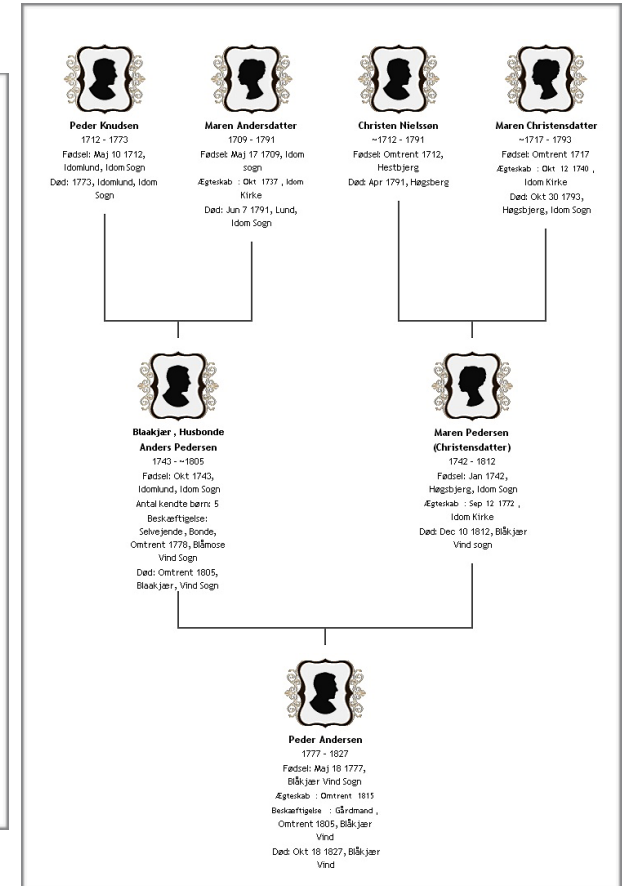
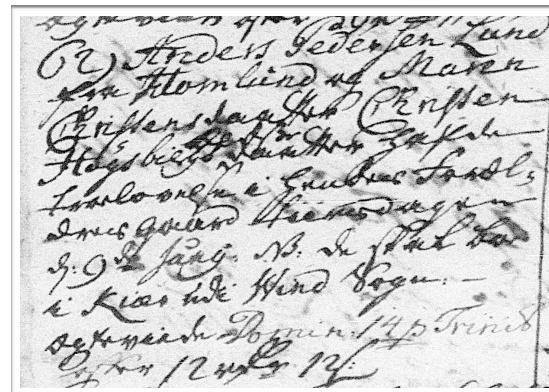
Anders og Maren fik en halv snes børn, hvoraf en del døde som små.

Det var i reformtiden med en ny skoleforordning og Stavnsbåndets ophævelse, der nok ikke betyd så meget her i Vind. Man var jo Selvejere herude på Blåkjer og havde aldrig været underlagt de forfærdelige vilkår som fæstebonde. Det var her landbokulturen blev fæstnet med dyder som nøjsomhed og nærhed til produktionen.

Tilbage til 1803, hvor Anders Pedersen gjorde meget klogt i at lade lave en tinglæsning, hvori han bestemmer.

" Naar jeg og min kone dør, skal hvor søn have min iboende Gaard af Hartkorn 2.3.2.0 med Tiende samt en Eng, Fæls Eng kaldet, med fuld Ejendomsret for en 900 Rd. og med Pligt til at udbetale hans 4 søstre 150 Rd hver samt give dem en seng og gøre deres Bryllup. De søstre der ikke giftede sig, skal have Ophold og Ildebrand på gården.

Anders dør i 1805 - 62 år og hans kone i 1812 - 70 år.

Peder Andersen 1777 - 1827

Deres søn, Peder Andersen overtager Blåkjær i 1805. Peder er født i 1777.

Han bliver i 1807 gift med Inger Jensdatter (1785 -1814). I 1814 bliver Peder så igen gift med Ingers lillesøster Mette Jensdatter 1790 - 1866. Nok ret almindeligt i den tid.

Disse 2 piger kommer fra Østergården i Vindby og deres forældres fader hedder Jens Christian Mikkelsen og moderen hedder Anne Kjerstine Andersdatter. Hendes aner kan vi følge tilbage til 1680 og hun er nok navngivet efter sin mormor Inger Jensen Arnsbjerg i Råsted Sogn.

Denne store gård Arnsbjerg ved Lilleåen var omdrejningspunktet for mange ting i

Råsted og Vind området. Det var her mange beslutninger blev taget af sognefogederne Vad

i mange generationer. Stedet var

omdrejningspunkt for udviklingen ligesom Stenumgård, der ligeledes er et kraftcenter for mange handelsmæssige og internationale forbindelser.

Inger Arnsbjerg og hendes mand Anders Jensen Arnsbjerg (1709 til 1774) får blandt andet datteren Anne Kjerstine Mikkelsen 1751 - 1830.

Hun bliver gift med Jens Christian Mikkelsen 1731 - 1813 og flytter ind på Østergården i VindBy. De får 9 børn og dermed mange forbindelser rundt om til gårdene i Vind.

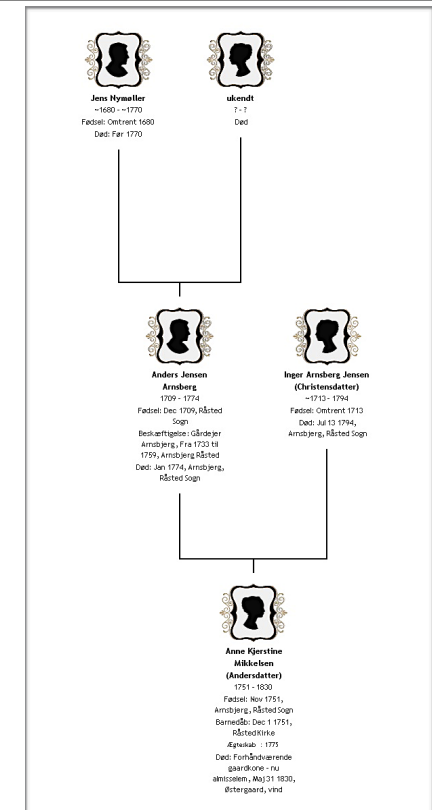
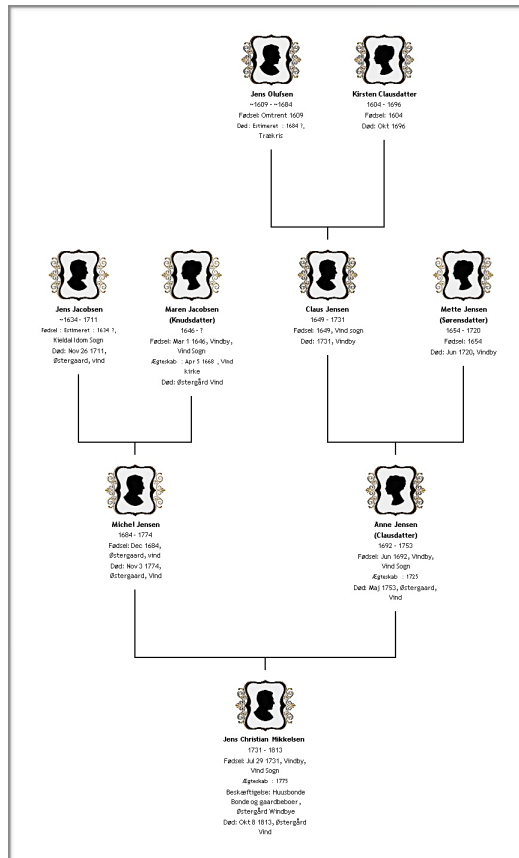
Da Jens dør i 1813 bliver hans enke "Stine Østergård" nød til at gå på Sognet efter kriseårene. Fattigvæsenet bevilliger hende læred til en Særk og 2 Rd. Hun dør som almisselem i Østergården i 1830.

Jens Christian Mikkelsen slægt, går i mødrenes gren tilbage til gården Trækris og oldeforælder Jens Olufsen 1609 til 1684.

Faderens gren er 3. generation på Østergården fra ca 1675 og fører os igen tilbage til Idom og gården Kioldal omkring år 1634.

Gården Arnsbjerg i Råsted sogn var en typisk hedegård, der ligger på en skrænt ned mod Lilleå, hvor gården havde værdifulde engarealer, mens gården på den anden side havde et par hundrede tønder land hede. Arnsbjerg, der nævnes tidligt i 1600-tallet, ses her som nyopført, moderne gård sidst i 1880'erne, hvor gårdens ejer var begyndt at levere til verdensmarkedet.

Blåkjær fra 1807

Tilbage til Blaakjær igen til 1807, hvor Inger Jensdatter jo bliver gift med Peder Andersen.

I december 1814 føder de sønnen Kristen Kjær Pedersen, det kommer til at sætte sit præg på hele familien. Inger Jensdatter dør nemlig kort tid efter og da præsten i Vind ikke får ført kirkebøgerne i denne periode kan vi ikke helt vide hvornår og heller ikke det kommende giftermål mellem lillesøsteren Mette Jensdatter og Peder Andersen kan fastlægges.

Hun flytter sammen med Peder ca 1815 og i 1825 bliver deres datter Else Pedersen født.

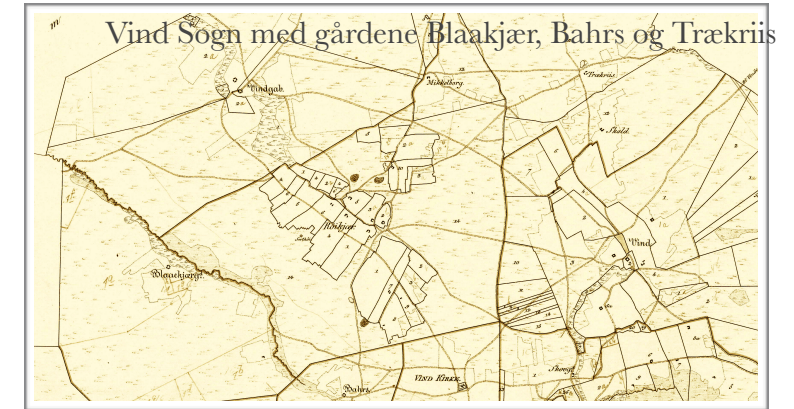
Peder Andersen dør oktober 1827 i Blåkjær. Mette driver gården videre med børn og tjenestefolk til omkring 1850.

Peder og Ingers søn Kristen Kjær Pedersen (1814 - 1903) flytter til Røddinglund og bliver gift med Maren Kirkegaard Christensen (1821 - 1893)

Hendes slægt stammer fra Kirkegaard ved Vind Kirke og er Mourits grenen af familien tilbage til 1711. Mourits grenen på den fædrede side stammer fra en af de ældste gårde i Vind nemlig Trolldoft omkring 1650.

På mødrede side går slægten igen en anden vej nemlig tilbage til Nørre Omme og gården St. Spaabæk med afstikkere til gården Holmgaard og igen helt tilbage til Grimstrup i No sogn, som er så langt tilbage jeg har kunnet komme lige nu. Her boede selvejer Christen Ibsen født i 1485 Gennem flere generationer via Hover i Spjald kommer familien så til Vildbjerg.

De får jo flere børn på gården i Røddinglund. en af døtrene er Ane Johanne Kjær, der bliver født i 1860, som i 1884 bliver gift med

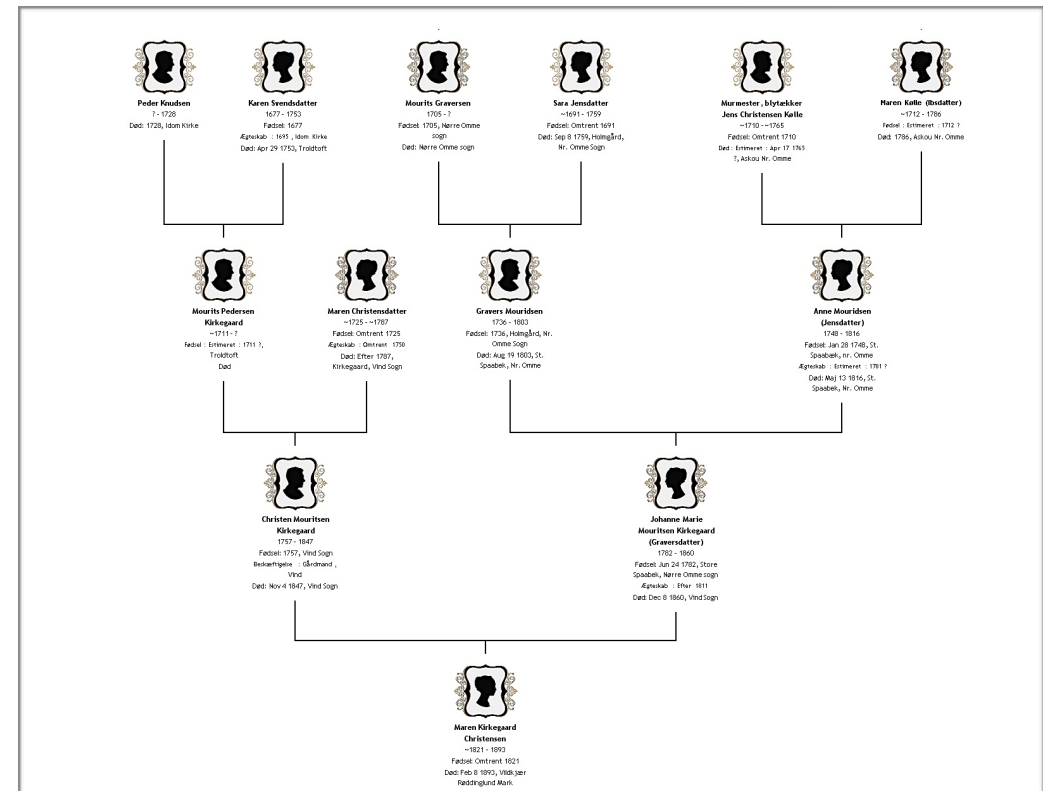
Kristen Kjær Pedersen
1814 - 1903

Fødsel: Dec 4 1814,
Blaakjær, Vind Sogn

Barnedøb: Feb 12 1815,
Vind Kirke

Beskæftigelse:
Jordbruger, Vestlige del af
Rødding, Røddinglund,
Huus, 9

Død: Maj 16 1903, Vildkjær
Røddinglund Mark

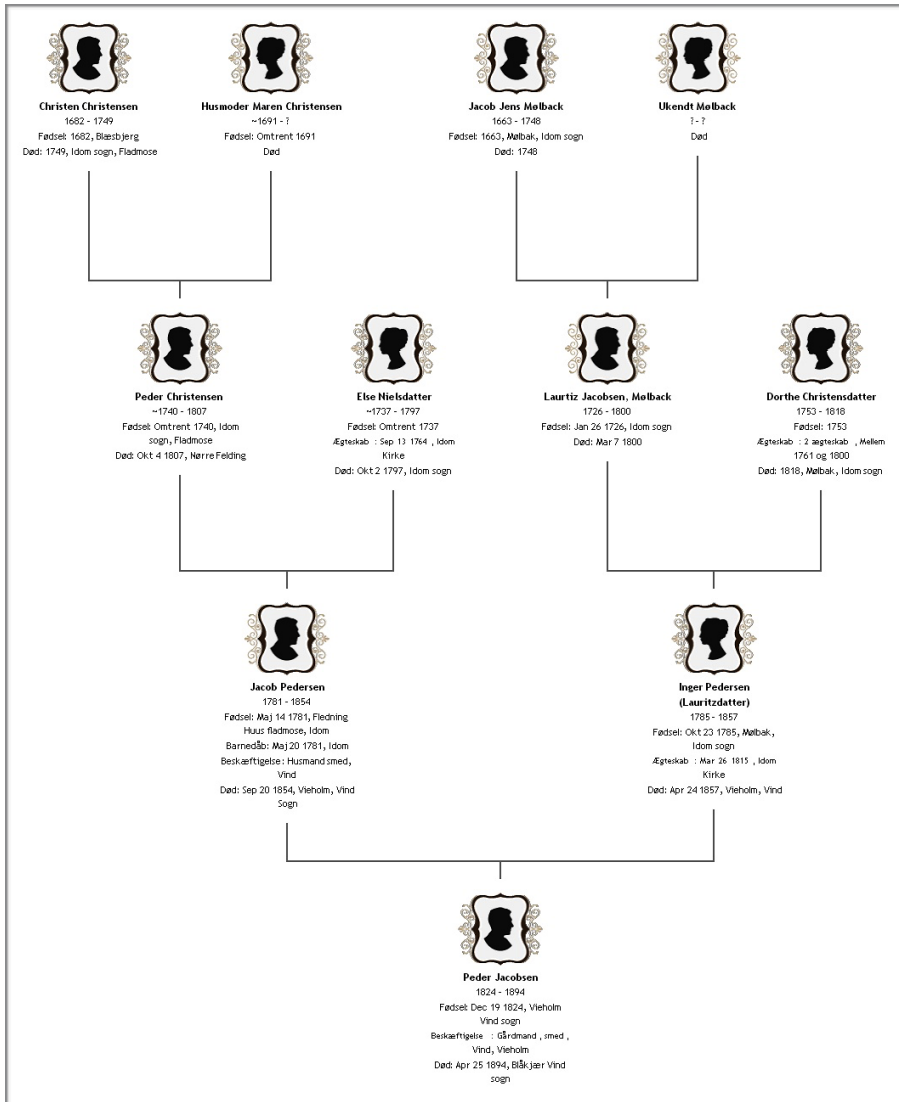

Anders Kjær Pedersen. Det er Mettes og Anders Pedersen dattersøn.

Blåkjær er ved at forsvinde ud af slægtens eje i 1858.

Det er sønnen Anders, den ældste søn af andet ægteskab, der overtager Blåkjær i 1840, han gifter sig i 1858 med en enke fra Vingtoft, men Anders er meget svagelig og dør samme år af tuberkulose.

Moren Mette Jensdatter flytter nemlig fra gården omkring 1840 til hendes datter Else Pedersdatter gård i Vieholm. i den vestlige del af Vind.

Else er blevet gift med Peder Jacobsen i Vieholm. Han og konen Inger Lauritsdatter kommer fra Idom sogn, nemlig fra slægtsgårdene i Fladmose og Mølback. Begge gårde tæt ved forfædrenes gårde i Idomlund og Høgsberg.

Peder Jacobsen er både en aktiv gårdmand og smed.

Her i 1858 får Else overtalt sin mand til at købe Blåkjær. for 800 Specier.

Peder og Else får i alt fald 6 børn inden 1870. og det er nu deres søn Anders, vores oldefar der bliver interessant, da han bliver en god formidler af sognets og slægtens historie.

De 2 bliver jo gift i 1884 og har overtaget Blåkjær i 1881 - Brylluppet fandt sted i Vildbjerg.

Else Jacobsen (Pedersdatter)
1825 - 1894
Fødsel: Dec 2 1825, Blåkjær, Vind
Barnedåb : Jan 26 1826, Vind Kirke
Død: 1894

Anders Kjær Pedersen
1859 - 1945
Fødsel: Maj 23 1859, Blåkjær, Vind
Beskæftigelse : Gårdmand , Fra Omtrent 1880 til Omtrent 1940, Blåkjær Vind
Død: Maj 12 1945

Husmoder Ane Johanne Kjær (Christensen)
1860 - 1940
Fødsel: Feb 28 1860, Røddinglund mark Vildberg
Ægteskab : Apr 8 1884, Vildbjerg
Død: Mar 7 1940, Vind Sogn

COPUL		BREV.		COPUL		BREV.	
nr	Stadshovmands Brev, Brev, Samling og Sædeltid.	Stadshovmands Brev, Samling og Sædeltid.	nr	Stadshovmands Brev, Brev, Samling og Sædeltid.	Stadshovmands Brev, Samling og Sædeltid.	nr	Stadshovmands Brev, Brev, Samling og Sædeltid.
1	1884 Ugteskab mellem Peder Jacobsen af Blåkjær og Inger Pedersen af Vieholm.	Peder Jacobsen af Blåkjær og Inger Pedersen af Vieholm.	1	Ugteskab mellem Peder Jacobsen af Blåkjær og Inger Pedersen af Vieholm.	Peder Jacobsen af Blåkjær og Inger Pedersen af Vieholm.	2	Ugteskab mellem Peder Jacobsen af Blåkjær og Inger Pedersen af Vieholm.

Ombygning af Blåkjær 1862

Nu sker der en genopbygning og udvidelse af Blåkjær som vi nu vil lade Anders Kjærs beretninger fortælle om.

Anders er født i 1859 lige efter Jacob og Else har overtaget Blåkjær og Anders husker at stuehuset blev ombygget da han var ca 5 år gammel - "Vi blev indkvarteret i de andre Huse. Jeg sov om natten med bedstemor Mette Jensdatter ude i den gamle lad, hvor der ikke var et eneste vindue, og når Døre og Vinduer var lukket, var der saa mørkt som i en Ovn."

Peder Jacobsen var en kendt smed og var med til at smede våben og alle andre slags redskaber, en kom med en hjøle og han skulle have den til både at stikke og save og i krigstiderne var der vagtposter på højene rundt om i sognet. Det var fra "den gang man havde lukket Slaverne ud i Rendsborg". Der kom dog kun rakkere, tiggere og handelsfolk til egnen

Historien om slaverne fra Rensborg er uden hold i virkeligheden, men reel nok for mange i hele Danmark i den tid - det var dog kun rygter der bredte sig i forbindelse med oprøret for demokrati som var startet i 1848 i Palermo på Sicilien, bredte sig op gennem Europa og senere førte til Enevældens ophævelse i Danmark i 1849.

Stuehuset i Blåkjær var faldefærdigt, da Far købte Gaarden, og han gav sig i Lag med at bygge det om. Beslag til Vinduer og Døre lavede Far selv; det var jo Klinkhaandtag. En Del Loftsfjæl af det gamle Hus var af rødt Fyr; de var brede som en smal Dør og blev brugt igen. Da vor Lade blev ombygget 1879, brændte vi Stenene selv. Vi havde Ler nok, Til Taget brugte vi Lyng, som vi ogsaa havde nok af.

Barndomshjemmet og andre gårde i Vind

I min Barndom havde vi ingen Si i Blåkjær. Mælken blev siet gennem en Klud og stod i Lurfade for at samle Fløde. Mor løsnede Fløden langs Fadets Rand med en Finger og blæste den af i en Flødebøtte, hvori den stod nogle Dage, til den blev rigtig sur.

I min Barndom kom der ikke saa mange Retter paa Bordet som nu.

Om Morgenen fik vi Kartoffler, kogt og pillet og jævnet med en Ske i Panden sammen med stegt flesk; det smagte godt. Saa fik vi kogt Mælk enten part Grød eller Brød; det var ogsaa godt. Den Gang var der ingen centrifuget Mælk til, som jeg har faaet Afskræk for.

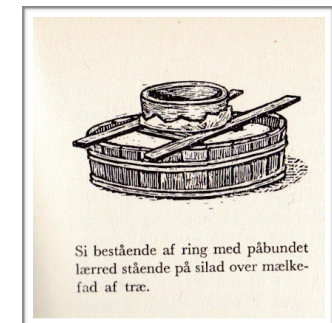
En Kone i Nabolaget gav Kartofflerne et Klem med haanden, før de kom i Panden. Det brugte Mor ogsaa, naar hun havde smaa Grise, der skulde have Kartoffler.

Om Middagen fik vi Kartoffler igen, som vi selv pillede, dertil Kød, Flæsk eller Fisk.

Hvert Foraar hentede vi et Læs Fisk ved Havet.

Baunen er klar, når fjenden ses

Si bestående af ring med påbundet lærred stående på silad over mælkefad af træ.

Vi slagtede ca. 15 Faar og nogle Lam. Men et Lam var saa lille, at det næsten gik til til et Maaltid. Vi slagtede ogsaa en Gris, og den var stor; da var der jo ingen Slagterisvin.

Dengang kørte vi til Mølle og fik lavet Gryn af Byg, og Rug sigtet til Sigtebrød. Kartoffelmel lavede vi selv, Lys ligesaa af den Tælle, vi fik fra Faarene.

Vi brugte dog Petroleum i en bitte Lampe, hvori der til Væge sad en Stump Lysgarn, som skulde stikkes op med en Naal. Den maatte jo ikke ose. Jeg har læst mange Historier ved den Lampe. Vi brugte en fraas til at gaa med fra Stue til Stue, Og vi havde en Profit til at sætte Lys-stumper i, saa de kunde brænde helt ud, En Lysesaks hørte ogsaa til. Man kunde jo bruge Fingrene, men de blev sorte deraf.

Om huset:

Vort Stuehus var bygget i Treserne. Der var Alkove-senge, hvor man altid kunde høre Mus og Rotter. Vi havde Bræddegulv i tre Stuer, men det var slet ikke almindeligt den Gang; de allerfleste havde Lergulv.

Jeg kom en Dag ind i Mikkelpborg. Taget var ikke godt, og midt i Lergulvet var der et Hul fyldt med Vand, hvor nogle Ænder gik og pjaskede. Det var ved Spisetid. Paa Bordet laa Kopper af Skeer, Skaft var der ikke, men de var brugelige, bedre end hvis det havde været omvendt.

Pastor With tog sig meget af dem, købte dem Senge-klæder, som han mente, Sogneraadet vilde refundere ham.

Han fik en Røffel af Jens Toustrup. Om han fik andet, ved jeg ikke.

En Dag, Pastor With kom, smuttede Peder Mikkelpborg op paa Loftet for at undgaa Forhør.

Konen sagde, at Manden ikke var hjemme. Da han lidt efter ikke hørte nogen tale, troede han,

Præsten var gaaet og hoppede ned, Stor var hans Forfærdelse, da han stod Ansigt til Ansigt med Præsten. Men Vindboerne morer sig endnu over den Historie.

I en af Røjkjærgaardene boede Anders Hvirgel. Huset stod nærmest paa Enden; det var bygget paa den bratte Skraaning. Naar man kom ind i Gangen og fik Døren lukket, var det mørkt. Ganggulvet var belagt med fiksten. Naar man fik Døren op til Stuen, skulde man passe paa, at man ikke fik Døren i Hælene igen, før man kom ind, for der var næsten en Alen ned til Gulvet, som jo var af stampet Ler med store Huller i. Stuen var ikke ret stor. Den brugtes til Spisestue, Opholdsstue og Soverrum for Husets Folk og fremmede. To Alkover i Nordsiden gik helt ind under Taget. Udefra saa man, at Taget naaede ned til Jorden. Og inde i Stuen havde de Taget over Hovedet; der var ingen Loftsbræder. Jeg kikkede ind i de mærkelige Sovepladser, hvor man blot saa Lægter og Tag ovenover. — Der var et lille bitte Køkken med aaben Skorsten, I Køkkenet var der

Plads til to Mennesker, hvis de ikke var alt for tykke. — Saa var der endnu et bitte Rum og derfra en Dør ud til Gaarden. I Stuen var der tre Vinduer, ingen af dem lige store. I Køkkenet var der een Rude af den Slags som kaldes Gaaseøjne og brugtes meget i ældre Tid. Taget paa Husets Østende gik ogsaa helt ned til Jorden. Der var ingen Brug for Husstige. I Husets Vestende var der en Aftægtsstue paa to Fag, som var halvanden Alen højere end det øvrige Hus; paa Taget var der altsaa en Afsats, Her kan jeg huske, at Anders Hvirgel og hans Kone An Katrin kom ind at bo. An Katrin vilde gerne besøge Mor, Og naar hun saa var færdig med at fortælle og stod og lirkede ved Døren og vilde sige Farvel, vidste hun af Erfaring, at hun vilde faa Hunden i Hælene. Men uden Farvel og Tak vilde hun ikke gaa. Saa lukkede hun Døren halvt op og smuttede ud med et Farvel og »Døvlen ska ta dæ» Det sidste var rettet til Hunden.

Anders fortæller om sin barn - og ungdomstid.

Da jeg var 11 Aar, kom jeg til Bahr at tjene som Faarehyrde. Lønnen var tre Daler fra 12. Marts til November.

Det var lange Dage derude i Heden, Hvordan end Vejret var, maatte en jo af Sted. Søndagene var de længste at komme over, Blaakjær laa meget ensomt herude, Af Træer var der kun en lille Hyld i Kaalgaardsdiget.

På den tid boede en værre Heks i Vestertoft, som efter Jordens Form kaldtes Spidshus. Jeg vogtede Faar i Heden; men Heksen i Spidshus drev dem til Fuglsang. Det morsomste var, at Faarene tog en anden Vej hjem og var i Blaakjær lige saa tidlig, som den gamle Kone var tilbage i Spidshus.

Tjenestefolkene var ikke meget regnet dengang. De fik Grød og Kartofler og tykke Mellemmader som gjorde dem dvaske og tunge.

I Blaakjær fik vi en bedre Føde, men vi var jo ogsaa Børn af Huset. Det er noget, jeg kender saa nøje, at hvor de samler Penge, der lever de mest tarveligt.

Jeg tjente i Bahr. Jeg husker engang, vi fik Kartofler, Flæsk og Melsous, at jeg, der aldrig har været en Elsker af Kartofler, tog et Stykke Brød og dyppede i Sousen. Men sikke Øjne Konen laante mig. Jeg smed Gaffel og Kniv og gik ud til mine Kalve og Lam. Ja, det er mærkeligt, at en saadan ubetydelig Ting ikke glemmes.

Skoletiden:

Skoleforholdene var ikke gode. Læreren var gammel og skulde jo saa smaat ind og have sig en Dram for at sætte Humøret op. Ikke saa meget som en Sang hørte jeg i Skolen. Læreren kunde ikke synge, og Præsten langt mindre. Af Skolemateriel var der en Kæp.

Konfirmationen:

Min Veninde fra Barneaarene var fra et lille tarveligt Hjem Vest for Skolen. Hendes Far kaldtes Peder Tinser. Moderen hed Stine og var fra Vestergaard.

Folk sagde, at de var gerrige, men det var nu et fejlt Udtryk; de var nøjsomme, og det var de nødt til at være, om de skulde leve af det lille Hjem.

Min Barneveninde hed Ane Katrine og var yngst af Børneflokket. Da vi blev konfirmeret, skiltes vore Veje; hun kom ud at tjene. Jeg saa hende igen, da hun var 25 Aar.

Konfirmationen var en Foraarsdag i Marts Maaned, og vi var snart færdige med vor Gang til Vinding. Om det var af Glæde derover hun sang eller maaske for den første Sommerdag, ved jeg ikke. Hun var let bevægelig. Hun stod og græd paa Kirkegulvet, den Dag vi blev konfirmeret.

Det var over en Tale, vor gamle Præst holdt for os; men ikke et Ord af den kan jeg huske. Men godt har det nok været.

Hun var min bedste Veninde i Skoletiden. Naar der var noget, jeg ikke finde ende Svar paa, saa hviskede hun det saa stille, at jeg kunde faa begyndt. Degnen var jo gammel og ikke saa agtsom. Og jeg lagde vel ikke ret meget Mærke til det, han fortalte, og som jeg skulde genfortælle.

Højskoleophold på Emdrupborg:

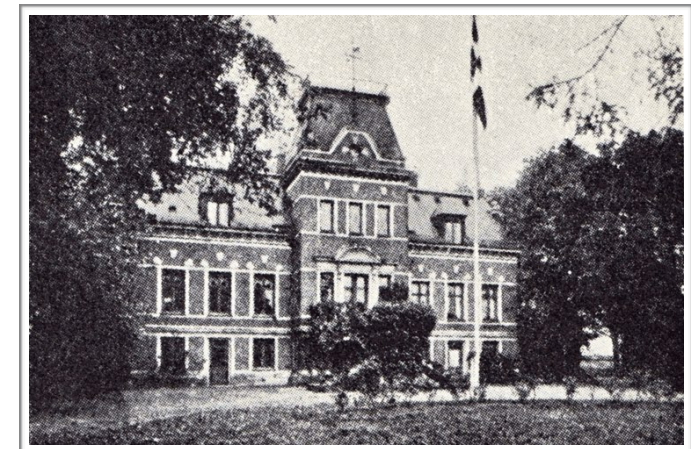
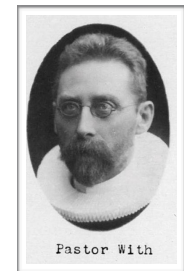
Vi seks Søskende kom paa Højskole saa nær som min Broder der drog til Amerika. Efter vor Tid gik der mange Aar, før nogen vovede at gøre saa lang en Rejse. Thomas Søndervindgab var den næste.

Denne tradition med højskoleophold blev holdt i hævd gennem de næste generationer - vor mor har måske været på 3 forskellige højskoler.

1879-80 var jeg paa Højskole. Det var en Oplevelse baade i folkelig og kristelig

Vind skole

Henseende; ogsaa Politikken rev mig med. Det var jo i Kampaarene, hvor Højre og Venstre tog Tag med hinanden.

Siden blev jeg Soldat; men jeg er Modstander af Krig og syntes ikke om at lære at skyde Folk ihjel.

Da jeg kom hjem fra Højskole, spurgte de: hvad har du lært? De troede, det kunde siges med et Par Ord.

Der var mange sære Folk i Vind. Men var det saa underligt? De holdt ingen Blade og læste ingen Bøger. Og Helligforsamlingerne, som begyndte, blev Folk da ikke bedre af.

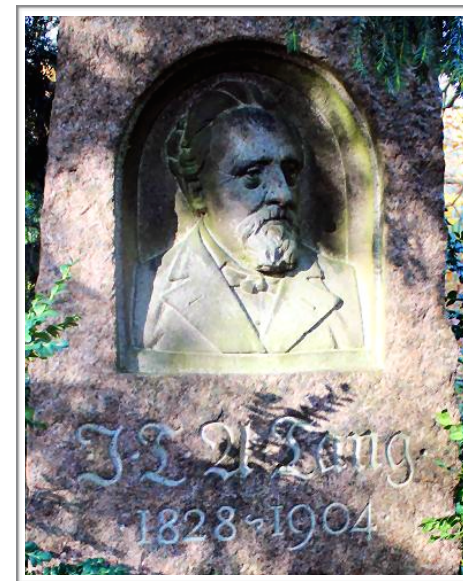
Lidt mere om Emdrupborg Højskole

Det var nok ikke en tilfældighed at Anders drog til denne højskole i København. Højskolen måtte være godt kendt i Vind og omegn via denne jyske bondesøn. Flere steder nævner Anders ogsaa de nære forbindelser til folk i Torsted Sogn.

Jeppe Tang Andersen Tang var en vestjysk Bondesøn. Han blev født den 8. December 1828 i Staby ved Ringkøbing, hvor hans Fader ejede en Gaard. Farfaderen og Faderen havde været velhavende Bønder, men i Tangs første Barndomsaar blev hans Fader nødt til at gaa fra sin Gaard af Armod, og Sønnen maatte da som andre Smaakaarsfolks Børn ud at tjene. Syv Aar gammel begyndte han med at vogte Gæs for senere efterhaanden at blive forfremmet til Faarehyrde og endelig faa det ansvarsfulde Hverv at vogte Køer og Stude (*Efter en Biografi af Fr. Thomassen i et Festskrift om Blaagaards Seminarium.*). Som Vogterdreng maatte han tilbringe den meste Tid af Dagen paa Marken, og han kom kun lidt i Skole, hvad Faderen efter Evne bødede paa ved i de lange Vinteraftener at fortælle ham Historie og læse med ham samt bibringe ham et ringe Kendskab til Skrivning og indvi ham i Regnekunstens Hemmeligheder. Hans lette Næmme gjorde, at han hurtigt fattede og omhyggeligt bevarede, hvad der blev meddelt ham, og allerede i hans tolvte Aar hjælper han sin Fødebys Skolelærer med Undervisningen. Efter sin Konfirmation kom han i Engvandingslære, og han vedblev at arbejde som Engvandingsmester indtil sit tyvende Aar, det vil dog sige kun om Sommeren; thi om Vinteren var han Lærer.

Men Skolegerningen optog ikke al hans Tid, og han saa da Lejlighed til at Hjælpe paa sine ringe Indtægter ved en efter Forholdene ret indbringende Faarehandel. Han var saaledes en Gang Ejer af hele fire Snese Faar.

Paa de lange Vandringer fra Biskole til Biskole, naar han gik med hele Skolemateriellet – Protokol, Tamp o.s.v. – i en Slags Tornyster paa Ryggen, tænkte han paa, hvorledes han skulde naa til at kunne arbejde i Skolens Gerning under fastere Former og roligere Forhold, end der bødtes ham i Torsted Sogn.

J. E. Tangs gravsten på
Assistens Kirkegård

Han kom da endelig paa Ranum Seminarium, hvor Ludvig Chr. Müller var Forstander.

Efter seminarietiden i 1850 drog han til København for at melde sig som frivillig. Han blev sat ind i Ingeniørkorpset, men kom dog ikke til at deltage i Kampen, da Freden blev sluttet kort efter.

Men da Tang nu var kommen til Hovedstaden, blev han der. Han fik Ansættelse ved det offentlige Skolevæsen, men søgte forøvrigt samtidig efter bedste Evne at styrke sine Kundskaber og udvide sin aandelige Horisont. Han hørte Forelæsninger paa Universitetet, særlig historiske, og han kom i personlig Berøring med Mænd som Grundtvig og Professor Rasmus Nielsen. Han underviste på Grundvigs skole i Marienlyst Juni 1859 begyndte han den Virksomhed, hvorved han særlig gjorde sig fortjent af den danske Skole: Seminarievirksomheden paa Blaagaard. Det var under saare beskedne Forhold, han tog fat. I et lejet Lokale i Blaagaardsgade Nr. 14 paa anden Sal begyndte han med to Elever „en fri, folkelig Lærestalt for vordende Lærere“.

Men Virksomheden voksede forholdsvis hurtigt, og allerede i Avgust 1863 kunde Tang indvi en ny, stor Seminariebygning, „Blaagaards Seminarium“. Den var fire Etager høj, havde fem store Læsesale og 60 Elevværelser foruden private Lejligheder til Forstanderen, enkelte Lærere og andre.

Tang havde selv kaldt sin Skole „et Fri-Seminarium“, og Opgaven for denne Anstalt var dels at uddanne Skolelærere, dels „at give andre unge Mennesker ønskelig Lejlighed til at erhverve sig en saadan almindelig og folkelig Dannelse, som de kan have Nytte og Glæde af i en hvilken som helst Livsstilling“.

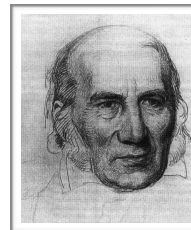
I dette „Program“ - eller hvad man vil kalde det - som Tang allerede fremsatte i 1860, ligger ogsaa Spiren til *Folkehøjskolen paa Blaagaard*, der endelig i 1867 blev oprettet som en selvstændig Afdeling, og som i 1872 blev flyttet til Emdrupborg, en halv Mil uden for det daværende København.

For at faa en Forestilling om, hvad Tang vilde Højskoleeleverne, skal her anføres lidt af, hvad han sagde ved Højskolens Aabningshøjtidelighed i 1868: „Højere end det jordiske Fædreland staar det himmelske. Men den, som vil gøre sig Haab om Borgerret i dette, maa først have vist sig som en god Borger i Livet. Derfor plejer vi paa Højskolen Kærligheden ogsaa til det jordiske, som vi først maa lære at kende, inden vi kan elske det. Men Midlerne hertil er Modersmaalet og Kundskab om os selv og vort Folk samt om vore Samfundsforhold, vor Forfatning og hele folkelige Indretning.“

Paa Emdrupborg, hvor Tang selv ledede skolen indtil 1893, mødte man ofte kendte Navne.

Emdrupborg Højskole blev da ogsaa godt besøgt. Efter at den var flyttet til Emdrupborg i 1872 var Elevtallet gerne om ved Hundrede hvert Aar.

Højskolen blev nedlagt i 1913 og her kom senere Danmarks Pædagogiske Universitet til at ligge.

Grundtvigs tanker og ideer fyldte meget og disse linier fra 1856 er nok blev sunget flittigt på stedet i mange år.

“Hvad Solskin er for det sorte Muld,
er sand Oplysning for Muldets Frænde.
Langt mere værd end det røde Guld
det er sin Gud og sig selv at kende.
Trods Mørkets harme
i strålearme
af Lys og Varme
er Lykken Klar.”

Anders Kjær bliver gift og overtager gården

1881 købte jeg Blaakjær af min Far, men havde Gaarden i Fællesskab med min Broder, til vi i 1883 fik den Udstykket og Sønderkjær opført. 1884 havde vi i Blaakjær 2 Heste, 4 Køer. og 5 Stk. Ungkvæg

Vi blev gift i 1884.

Vi var ganske unge, 23 og 24 Aar. Hanne (Anne Johanne) vilde gerne have det pænt, men der gik flere Aar, inden der blev Penge til det. Gaarden var forsømt og meget skulde mergles.

I 1888 tog vi en Tur til den store Nordiske Udstilling i København. Det var en Oplevelse. Vi var paa Emdrupborg, hvor Hanne fik sig en Dans med Lærerne fra Skolen ude under de hundredaarige Bøge. Og jeg fik opfrisket Minder.

Med sit højskoleophold i bagagen blev han en virkende kraft i det grundtvigske arbejde på egnen og han arrangerede gennem årene store folkemøder i Blaakjærs have.

1895 kom jeg ind i Sogneraadet. Alle mine Kolleger fra den Tid er døde saa nær som Niels Lund i Vinding.

En af de vigtigste Ting, jeg var med til, var Forhandlingen om Holstebro-Herning Banens Retning. Vi skulde betale 30,000 Kr. for at faa Banen gennem Vinding. Men under N. P. Tingsagers Ledelse strandede Sagen, idet han og flere andre kun vilde betale 27.000 Kr.

Livet på gårdene:

I Blaakjærhus eller Sad'nhus boede en dygtig Snedker, der hed Nis Jørgensen. Hans Kone kaldte vi Ma Nis. Jeg husker, hun kom dragende med store Byrder Revlingeris oppe fra vor Hede; de var saa lange, at de slæbte bag efter hende, naar hun gik med dem paa Nakken; de blev tørret og derefter gnedet paa en Sten, der laa midt paa Stuegulvet og var udhugget som en Valkefjæl. Saa gik Brommen af dem. Til en Lime brugtes tre Haandfulde Ris, som blev omviklet med Sime. Limerne kom i Bundter med et Dusin i hvert. Og Bundterne bar Ma Nis til Holstebro, hvor hun solgte dem paa Torvet for 8 Sk. pr. Stk.

For 60 Aar siden kørte de fleste med Stude. De Gaarde, som havde et Spænd Heste, var Sandfær,

Blaabjerg, Sdr. Vindgab, Blaakjær, Troldtoft, Kirkegaard og en Gaard i Vindby. Der var Sognekørsel den Gang, og de, der ikke havde Heste, kunde jo ikke undgaa at tage Del deri. Jeppe Bah' fik Bud om at køre Doktoren hjem, som var paa Besøg i Fattighuset. Han mødte med sit Studespand, som Doktoren ikke vilde køre med. Det trak op til en Retssag i den Anledning, men det var Jeppe Bahr ikke ked af. Ude i Troldtoft var et Par gamle Folk paa Aftægt; de skulde køres til Kirke to Gange om Aaret, naar de skulde til Alters. Saa stillede Manden uden for deres Dør med Arbejdsvogn og Stude.

Ja, Stude kan nu godt løbe, naar de bliver vænnet til det. Peder Mikkelpborg kørte engang Lyng til Holstebro og havde da sin Morskab i, naar Jens Sandfær kom bag efter ham, at holde sig midt paa Vejen og holde Pisken langt ud til Siden, saa æ Herremand, som vi kaldte Jens Sandfær, ikke kunde komme forbi. Folk morede sig derover og fortalte, at Jens Sandfær med sine to stærke Heste ikke kunde køre forbi et Fattiglem med to smaa magre Stude. Der var Velstand i Sandfær og ikke mange til at dele.

Pionererne i Fjaldene, Nørre Omme

Slægten har haft tætte kontakter til Nørre Omme via Peder Jakobsen og Else Pedersdatter, så denne historie skal også med i tidsbilledet:

Søren Poulsen fra Vildkilde i Vind og hustruen Dorthe Jacobsdatter fra Viholm i Vind, var de første der købte et jordlod af Peder Pøhl i Nørre Omme for 300 Rd og bosatte sig i Fjaldene i 1848 med en ko og en søn der hed Poul Budal. Deres start blev også bemærkelsesværdig, for de kom til at bo helt alene i 6-7 år, før der var andre, der vovede at slå sig ned i Fjaldene.

I Dorthes hjem i Vind blev der smedet våben, da man forventede krig. Forældrene hed Jacob Pedersen og Inger Lauritsdatter. Deres søn Peder Jakobsen gift med Else Pedersdatter overtog Viholm, men flyttede senere til Blåkjær i Vind.

Fjaldene var et stort ufremkommeligt hedeområde i den østlige del af Nørre Omme sogn, det havde ligget ubeboet hen siden istiden og var et eldorado for tatere og rakkerfolk. Søren (Poulsen) Fjald plukkede lyng til taget på det nye hus, bjergede selv ler på deres jord til væggene. Tømmeret hentede han i købstaden. Midt under arbejdet med at sætte

bindingsværket på plads, kom der bud efter Søren, at krigen var begyndt og han skulle med. Dorthe stod nu ængstelig tilbage med et halvfærdigt hus og et lille barn. Hun tog "skæbnen ved sin kværk" og æltede leret færdig. Allerede den 26 august blev der imidlertid våbenstilstand og de gifte soldater blev sendt hjem. Søren kom hjem og fik huset bygget færdig. Huset blev på 6 fag og 8 alen. Et en længet hus med beboelse i den ene ende og plads til husdyrene i den anden ende. Bræddeloft over beboelsen. Gulvet var af stampet ler. Ydermurene var primitivt bindingsværk, hvor tavlerne var fyldt ud med ris eller lyng og klinet til med ler. Taget var dækket lyng og rughalm. Der var åbent ildsted i køkkenet. Huset fik skrå gavle og tækkedes med lyng.

I stuen anbragtes en dragkiste og en almindelig kiste med buet låg. Moderens vævestol med trendeværk tog en stor del af pladsen, men var stillet således i forhold til bordet, at dens bæk også kunne tjene som bæk for bordet. Der var to indemurede alkove• senge, hvoraf der dog foreløbig kun var brug for den ene. Men Søren ventede- og med rette - at familien efterhånden kunne vokse sig til husets bohavede. Hans efterkommere blev meget talrige.

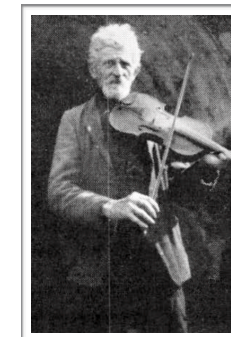
Huset lignede grangivelig en lyngstak. Udenfor var der god plads til børnene, som for så vidt de ikke var ude at tjene, gjorde sig nyttige med at plukke lyng og revlingeris. Lyngen bandtes i trave og solgtes til bagerne i Ringkøbing eller Holstebro. Revlingerisene snoedes til reb og sime eller bandtes i limer, tyttebær• heden gav gode indtægter, ligeledes fåreholdet, og så brugte man meget at dyrke gjer (spergel) på afsveden hedejord.

De næste 2 år måtte han atter afsted. Dorthe fødte sit andet barn den 19 august 1850.

I 1652 udbrød der ild i heden ved Vorgod, som brændte at bredt bælte hen over Fjaldene til Vinding og det varede i 10 uger. Selvom livet kunne være hårdt herude på heden var der livskraft i Søren Fjald, han døde som 91 årig i 1915. Dorthe døde allerede i 1884 som 63 årig og Jeppe Aakjær har skrevet disse ord om kvinderne i Fjaldene:

*Og kvinden ved hans side fik også tit at vide,
hvor solens brand kan svide en gammel, kroget ryg
Man hører bakkens klingen, men knurren hører ingen,
de enes godt om tingen: Endnu et bette nyk.
Og hist hvor åen gør milesving
du får dig en kjærrest som ingenting,
mens muntre myg og libbeller blå,
de danser over den blanke å.*

Pionerne i Fjaldene er fortalt af Peder Pøhl til Espern Jespersen i 1948. Peder Pøhl født i 1850 blev også gammel - 98 år. Han var murer, bonde, tømrer og landsbyspillemand.

Almisselemmer:

Der var mange Almisselemmer i Vind Sogn. Der var Poul Tjagvad, hvis Kone kaldtes Trine Leth, og hvis Søn var æ Lethdreng. Tæt ved Viholm boede Niels Frandsen. Til ham kørte jeg Fattigtørv. Han teede sig som en Herremand. Jeg skulde nok passe paa at komme med gode Tørv, for saa fik jeg alle de Bakkelser, jeg kunde spise. Stine Glavind var nær ved at dupere hele Sogneraadet, hvis Møder hun undertiden overværede. Ole Gret var en meget utaknemmelig Tigger, som drak det hele op.

Festerne og højtiderne:

Bryllupper:

Ja, Bryllupper i gamle Dage, dem var der noget ved, ikke saadan som nu; en kan da komme af med nogle Penge nu. Jeg har gaaet med Send til Bryllupsgaarden; det var Smør, Æg, Faarelaar, Høns og Ænder; en fik et Sigtebrød og en Masser Kringler og Kager med hjem igen. Folk samlede på Bryllupsdagen i god Tid i Gaarden, hvor de blev modtaget med Musik. Efter Frokosten kørtes til Kirke. I den første Vogn sad Bruden, i den anden Brudgommen og i den tredie Spillemandene; Brude-pigerne sad i den fjerde Vogn. En Mand ordnede iøvrigt Vognenes Rækkefølge efter Slægtskab. Spillemandene stillede sig op ved Indgangen til Kirken og blæste i deres Klarinetter. Da en af mine Søstre havde Bryllup, var der to Forridere; den ene havde været Dragon. De red ud i strakt Galop hjem til Bryllupsgaarden og saa til-bage igen, frem og tilbage saa tit, det lod sig gøre. I Østergaard i Vindby, hvor min Fætter blev gift med Enken, var der Dans hele Natten; saa hvilede vi lidt om Formiddagen, hvorefter vi fortsatte Dansen. Ved dette Bryllup kørte en Vogn i Grøften; Spillemandene var paa den, men kom ikke til Skade. Det var dog et ondt Varsel. En Søn af dette Brudepar blev siden kørt ned af en Bil mellem Vinding Forsamlingshus og Tjagvad. I Nr. Omme, hvor vi havde megen Familie, gik en Vogn i Stykker midt i Brudeskaren. De to Brudefolk fik det ikke godt og døde som unge.

Når Bydemanden kom ind, blev han stående ved døren, tog hat eller kasket af og sagde:

"Go- daw, A ær ur o by te bøje!. A sku helsen fræ æ brujfolk o djæ foræller om I vil væ så gue o kom te bøje! hos o møed o æ mån æ kl. 9 te frokost følle møj te kjærk o hjem ijæn o så blyw o delta i æ fest"

Barselgilder:

Vi havde jo mange Barselgilder i Blaakjær; men ikke alle holdt Gilde, En Dag, jeg skulde til Torsted, havde Kjeld Trolldoft Barn i Kirke. Jeg kom op at køre og blev bedt til Middag. Vi fik saltet Fisk og Kartoffler og bagefter noget Vælling.

Begravelser:

Til Begravelser inviteredes hele Familien og alle Naboer; nu sker det gennem Aviserne. Her er Landboerne foran Byerne, De kan saamænd ikke ofre en Kop Kaffe, og de vil endda gerne have Landboernes Penge.

Julen:

Julen var en stor Højtid, ikke mindst for Børnene. Der skulde bages en Masse dengang. Det var en Skam, hvis det fik for tidlig Ende. Vor Nabo i Spidshus kom ned til os Lillejuledag, trækkende med en lille Slæde, om han ikke kunde laane nogle Tørv, for, sagde han, det er e't ret rele te wos, Hvormed han mente, at de ikke havde faaet bagt til Jul. Mor gav ham, hvad han manglede, og det var ikke alene Tørv. Trods deres Fattigdom var de altid ved godt Mod. Nævnte Mand kom ogsaa ned til Far en Dag, om han ikke kunde faa ham til at køre Jordmoderen hjem; men der var ogsaa en anden Ting: Madammen skulde have en Krone, og den ejede han ikke. Ogsaa deri fik han. Men jeg kom bort fra julen. Juleaften spiste vi jo fint, og saa sang Far nogle Julesalmer, og dernæst spillede vi Kort om Pebernødder. Juletræ kendtes ikke. Der var kun to Graner i Vind Sogn. De stod ved Skolen og var meget høje. Lærer Jensen vilde engang fælde den ene til en Vognstjært, men saa kom hans Kone ud i sidste øjeblik og reddede Træet. De to Træer kunde ses viden om.

Jeg var 23 Aar, da jeg første Gang, paa Emdrupborg Højskole, saa et Juletræ.

Pinsen

Jeg vil ogsaa nævne vor Pinse. Den forberedte vi os til i lang Tid. Vi gravede Tørv og slog Lyng i Middagstiden; Træstammer af Fortidens Skove gravede vi op af Mosen. Vi vilde have vor Pinsvækild saa stor, at den kunde ses i flere Miles Omkreds. Pinsedags Eftermiddag var den færdig. Men der skulde holdes Vagt ved den, at ikke en Gavtyv skulde tænde den, før Sol gik ned. Saadant var sket i en Gaard lidt Øst for os. En Søn, som var meget stam, sagde, at det var Na-na-na-narrestreger. Naar vor Vækild havde brændt en Tid, saa var det sort af Mennesker omkring den, Ved Midnatstid var det meste brændt ud, og saa, blev Tilskuerne budt med hjem til et Par Timers Dans. Jeg vil lige her citere nogle Linjer, sunget 1873 af en Pige fra Vind. Vi kom fra Vinding Præstegaard og hvilede os paa en Vejbrink imellem Spaabæk og Trækris:

Til Pinse, naar Skoven den staar saa skjøn,
da skal man ud hver Bondesøn
og svinge Pigerne i lystig Dans,
for det er nu Skikken her til Lands.

Markeder:

Af Markeder havde vi særlig tre: Sankt Hans Marked, Store Marked og Ulborg Marked. Det var dem, der kaldtes Folkemarkeder, og som de unge havde Ret til at besøge. De sloges meget paa. Markederne; det var snart, som om det hørte til, og det var jo gratis Skuespil, som vi slet ikke var kede af at se paa. Ulborg Marked var meget stort for 60 Aar siden,

men er gaaet gradvis nedad. Vestbanen kom jo igennem først i Halvfjerdserne. Hestene deromme var bange for Toget; een døde af Skræk; den var tøjret for nær ved Banen paa en Plads, hvor man kunde spænde fra og spare Drikkepengene. Far spændte fra i en af Gaardene og gav en Krone i Drikkepenge. Det Spektakel, der var paa Ulborg Marked, kunde man næsten ikke faa ud af Hovedet igen; ja, det var værre end paa Dyrehavsbakken. Der var Drikketelte i Massevis og alle Slags Handelsfolk fra de omliggende Byer, helt fra Viborg. I selve Ulkjær var der kun den gamle Kro med Kørestald, og Dansesal paa Loftet. Hvordan det saa ud der oppe, ved jeg ikke, for jeg vovede mig ikke derop ad den høje Stige; det var ikke for Børn at komme der. Nogle Aar senere maatte jeg trække vores Kreaturer til Ulborg Marked. Jeg skulde af Sted før Dag, over Sandfær og den store Hede, der gik ned til selve Markedet. Nu er Markedet mest et Marked for de omliggende Sogne og en Fridag for de unge.

Ølbrygning:

Den Tid bryggede vi selv vort Øl. Det var godt til den saakaldte Øllebrød med Fløde i, bedre end det Vand og Brød, de nu laver. Vi avlede jo selv Byg. Nu har Roerne fortrængt det. Det er Kørerne, som skal have det bedste, og saa kan Folkene tage det næstbedste. Byg blev sat i Støb (i Vand) et Par Dage, saa blev Van-det tappet fra og Bygget baaret op paa Loftet og bredt ud i et Lag, der var 6 Tommer tykt, og saa dækket godt til med Klæde, saa Varmen ikke skulde drive bort. En halv Snes Dage skulde det gerne ligge og spire, og saa blev det bredt ud til Tørring. Hvis Tørringen vilde vare for længe paa Loftet, saa tørrede vi det paa Kakkellovnen, hvor der var en Ramme om og en Skuffe nedenunder til samme Brug. Komfur havde vi ikke den-gang. Maltet blev opbevaret i en Løb paa Loftet og skulde slaa til et Aar, Maltet malede vi paa en Maltkværn, som vi selv trak. Maltet og Humlen kom saa Tapkarret og overhaeldtes med kogende Vand. Naar vi løftede Tapstangen, løb æ Waat ned i Svalekarret, hvor Gæren kom paa, naar Temperaturen var passende. Det hele var nu ikke saa let som her fortalt. Der hørte Øvelse til at gøre Tapkarret i Stand; det skulde strøes, saa der ikke skulde komme Malt eller Humle ned i Svalekarret. I Bunden af Tapkarret skulde lægges et Kors af Tag med en Sten paa, for at Øllet ikke skulde vende sig, men komme til at gære. Gæren købte vi hos en Ølbrygger i Holstebro. Det er nu en stor Skam, at det skulde gaa af Mode at brygge og saa købe deres dyre Øl inde fra Byerne, og mange bliver forfaldne til dette Øl.

Du synes maaske, det kan være nok om Øl; men der var dem, der for at spare Humlen, brugte Maløvt og Pors. Men Porseøl vil jeg nu ikke anbefale. Det mærkes noget stramt i Halsen. Far havde altid Brændevin i Huset. Og Folk, som besøgte os, fik gerne en halv Kaffe. Men de smaa Sorte syntes jeg ikke om.

Anne Johanne og Anders

Foredragsforeningen:

Først i Firserne fik jeg en Foredragsforening i Gang. Møderne holdtes skiftevis i Blaakjær og Skolen. Men det kende ikke samle Vindboerne, trods det jeg afholdt alle Udgifterne. Vi fik nogle gratis Talere, som vi bespiste og beholdt i Blaakjær om Natten, hvorefter vi befordrede dem til næste Sted. Jeg holdt mig mest til de omboende Præster. Lærer Møller i Felding var os ogsaa en god Mand; han var selv kørende. Ogsaa Forstander Jensen, Staby, kom og talte. Vore Tilhængere var kun faa: Lærer Ludvigsen med Hustru, Thomas Søndervindgab, Mads Jacobsen, Røjkjær, Jens Voldsted — disse tre Mænd kom altid alene, Konerne gik til Missionsmoder -, Kristian Tingsager. og Hustru, med os selv var vi 10.

Men saa fik jeg Forbindelse med Nr. Omme, hvor der var et Par Familier, med dem var vi 20. Men det gik fremad med smaa Skridt. Pastor Larsen i Holstebro havde vi selvfølgelig ogsaa. Som yngre havde vi fulgt de store Vennemøder i Holstebro, Vemb og Ulfborg, og det gav Stødet til, at vi oprettede Foredragsforeningen.

Jeg havde tænkt, at naar Talerne kom til Vind, vilde Folk nok komme og høre dem, men det blev en Skuffelse, for de, der fulgte Missionsmøderne, mente ikke, de kunde gaa til Foredrag.

.....

Vi var en Dag oppe i Bjergby Kirke paa Mors, og der saa jeg en af de gode gamle med Knæbukser, hvide Strømper, Sko med Sølvspænder og rød Tophue — Du kan vel ikke faa noget ud af det, jeg skriver op ... Jeg besøgte engang Fru Marie Bregendahl i København - Jeppe Åkærs kone fra 1893 - 1900. Hun sagde, at hun behøvede ikke meget for at skrive en Historie, men det er jo ikke saadan med det, du arbejder med.

Valgmenigheden

Anders Grundvigske livssyn og engagement kom ogsaa til at resultere oprettelsen af Vind Valgmenighed. Anders var meget utilfreds med præsten i Vind, så sammen med 3 andre sogne og Esbern Jespersen blev valgmenigheden skabt i 1922. Den lever i dag i bedste velgående og hedder Aulum Vinding Vind Valgmenighed.

Esbern Jespersen

Det er på sin plads her at fortælle lidt om Esbern Jespersen uden hans ihærdige formidlingsarbejde og engagement samt tæt forbindelse med Anders Kjær kunne der ikke skrives så mange sider om tiden på Blåkjær og folkene i Vind.

Esbern Jespersen blev født i Salling den 30. april 1892. Fra sin far, der var husmand og socialist, fik Jespersen sin politiske interesse, og fra sin mor interessen for højskolen.

Han nåede at være elev på tre højskoler: Sallinglands, Vejlbj og Krabbesholm. Efter et par år ved landbruget, og aftjening af sin værnepligt, begyndte Esbern Jespersen en uddannelse som lærer, og han dimitterede fra Ranum seminarium i 1919.

Den 1. september 1919 fik Jespersen et meget kort vikariat i Vinding for derefter at fortsætte til Lystlund ved Ulfborg, videre over Rønbjerg for endelig at få et fast embede ved skolen i Vind den 1. april 1922. Medens han var hér, blev han gift med Dagmar Kristine Hald Geetsen fra Sørvad, og det var i Vind, de fik deres to børn, Grethe og Hans.

Flere af hans elever fra dengang erindrer Jespersen som et frisk pust, der kom til sognet. Han genoplivede Foredragsforeningen, fik startet amatørteater og var én af de drivende kræfter bag oprettelsen af Valgmenigheden, hvis kirkesanger han var gennem en menneskealder.

I 1926 blev Esbern Jespersen bedt om at søge stillingen som førstelærer ved den nybyggede Vinding skole nær kirken. Her fortsatte han til skolens nedlæggelse i 1962, hvor den nye Centralskole i Sørvad blev taget i brug.

Ved siden af sin skolegerning fik han tid til at syse med historieforskning. I 1934 udkom bogen: „Kirker, Præster og Degne i Vinding-Vind“, i 1935 „Vinding sogn“ og få år senere i 1939 „Vind sogn“.

Ved sit arbejde med sognets historie kom Jespersen undervejs med, at der på Løgager mark lå en stor sten, og fik ideen til at lade Vinding ungdom i fællesskab slæbe stenen op på Resdal Bavne.

Lærer og lokalhistoriker Esbern Jespersen (1892-1983), lærer først ved Vind og senere ved Vinding skole sammen med sin kone Dagmar, født Hald Geetsen (1901-1985) og børnene Grethe og Hans.
Foto: Lokalhistorisk arkiv for Vinding sogn

Esbern Jespersen i forarbejdet til sin bog om Vind sogn. Her i samtale med Mette Kirstine Jacobsen og Petrine Damgaard

Afsløringsfesten fandt sted den 23. juni 1935. På stenen er indhugget følgende:

Af bræen lagt paa lög'ger mark
af Vinding Ungdom rejst paa Resdal Bavne 1935.

Børnebørn er de gamles krone
og børnenes pryde deres fædre.

Søndag den 3. september 1972 blev stenen endnu engang afsløret, idet der i forbindelse med Jespersens 80 års fødselsdag var samlet et beløb ind, der gjorde det muligt at bede billedhugger Ejgil Westergaard fra Lemvig om at indhugge et relief i stenen af Jespersen.

Under relieffet står et vers forfattet af lærerinde Agnes Grønbæk, Herning, født i Vinding:

Lærer og forfatter

Esbern Jespersen

her mellem Vind og Vinding Høje

i nidkært virke med åbent øje

med flid du søgte de gamle spor

og svundne tider tog form i ord

mod nye tider - nye navne

vil lærken stige fra Resdal Bavne.

Hans store interesse for det folkeoplysende arbejde førte til, at han i tre perioder var formand for Vinding Foreningsforening, igennem mange år var i bestyrelsen for Historisk samfund for Ringkøbing Amt, og var formand samme sted fra 1966 og et år frem. Som en påskønnelse for hans store historiske interesse fik Esbern Jespersen i 1972 overrakt den kongelige belønningsmedalje af 1. grad i guld med krone.

Ud over en lang række bøger med lokalhistoriske emner, fik Jespersen også udgivet et par romaner, ligesom han var en flittig kronikør og skrev mange artikler til dagbladene.

Esbern Jespersen kom således til at præge 3-4 generationer i Vinding og Vind sogn. Esbern Jespersen døde den 7. marts 1983, og er begravet på Vinding Kirkegård.

Her i samtale med Jens Troldtoft
Jensen og hans hustru Pedersine.

Efterskrift

Jeg slutter her ved 1900 tallet og igen med fotoet fra barnedåben i Blåkjær i 1902 og Folketællingen fra 1901.

Anders og Anne Johanne fik 10 børn ialt

Else, 18/11 1884, Mathilde, 17/10 1886, Peder, 7/10 1888, Kristen, 7/2 1891, Kristen Berg 23/3 1893, Julie 20/9 1895, Frederik, 14/11 1897, Alma 11/3 1899, Sigurd 17/4 1901 og Astrid 21/8 1902.

Kresten, Frederik og Faber forblev ungkarle og arbejdsmænd (daglejer) de drev også Blåkjær videre efter forældrene i 1945. Mathilde boede i et "nybygget" hus ikke langt derfra. Hun blev vist gift med en sømand, der sejlede på langfart. De fik ingen børn.

Så var der jo Asta der flyttede til Amager, blev gift med Lars Tangsgård, som var forlover til mors og fars bryllup.

Sigurd, han var gift med Petra. De havde en stor og velholdt gård også i nærheden. Deres søn Peder og hans kone Eva, driver Blåkjær videre her i 2015. De er begge aktive borgere i Vind. De 6 af børnene ligger begravet på Vind kirkegård.

Peder og Ellen Margrethe Kjær vores morforældre fik 7 børn: Lille Holger blev blot 2 år, Johanne, født den 21. marts 1917 Ingeborg, 6. august 1918, Holger, 20. oktober 1920, Sigvald, 29. juni 1924, Agnes, 23. maj 1928 og Anders, 30. juni 1932.

Det er kun Anders, der lever i dag.

Johanne boede næsten hele livet i Idom, Holger i Sørvad, Agnes i Vilbjerg Sogn, Anders i Feldborg altså alle tæt ved Vind.

Kun mor og Sigvald forlod egnen.

Her kan nu slutes med digte af Blicher og af Jeppe Åkjær.

Jeppe Åkjær:

*Stille, hjerte, sol går ned,
sol går ned på heden,
dyr går hjem fra dagens bed,
storken står i reden.
Stille, stille, hjerte, sol går ned.*

*Tavshed over hedesti
og langs veje krumme.
En forsinket humlebi
ene høres brumme.
Stille, stille, hjerte, sol går ned.*

*Viben slår et enligt slag
over mosedammen,
før den under frytlens tag
folder vingen sammen.
Stille, stille, hjerte, sol går ned.*

*Fjerne ruder østerpå
blusser op i gløden,
hededamme bittesmå
spejler aftenrøden.
Stille, stille, hjerte, sol går ned.*

1	Anders Pedersen	M	22/1899	G
2	Anna Johanne Christensen	K	13/1860	G
3	Ellie Ljær Pedersen	K	17/1884	U
4	Mathilde Ljær Pedersen	K	17/1886	U
5	Peter Ljær Pedersen	M	7/1888	U
6	Kristen Ljær Pedersen	M	7/2/1891	U
7	Kristen Berg Ljær Pedersen	M	22/1893	U
8	Julie Ljær Pedersen	K	20/1895	U
9	Frederik Ljær Pedersen	M	14/1897	U
10	Alma Ljær Pedersen	K	11/3/1899	U

Steen Steensen Blicher.

*"Min Fødestavn er Lyngens brune Land,
Min Barndoms Sol har smilt paa mørken Hede,
Min spæde Fod har traadt den gule Sand,
Blandt sorte Høje boer min Ungdoms Glæde.
Skjøn er for mig den blomsterløse Vang,
Min brune Hede er en Edens Have:
Der hvile ogsaa mine Been engang,
Blandt mine Fædres lyngbegroede Grave."*

1500 tallet Konge, adel og bønder

1534
Skipper Clements bondeoprør knuses under grevens fejde

1536
Christian 3. gennemfører Reformationen

1550
Christian 3.s danske bibel udkommer

1550
Udbrud af endnu en pestsygdom

1563-70
Den nordiske Syvårskrig

1596
Christian 4. krones – økonomisk højkonjunktur

1600 tallet - Nye muligheder, nye begrænsninger

1625
Christian 4. går ind i Trediveårskrigen – økonomisk krise

1643-45
Torstenssonkrigen

1657-60
Endnu en svenskekrig

1660
Enevælden indføres

1675-79
Den Skånske Krig

1683
Christian 5. Danske Lov

1688
Den store matrikel

Hvad skete der mellem 1500 og 1900 tallet?

1700-tallet – Slægt skal følge slægters gang

1700
Endnu en rask krig med Sverige

1709-20
Store Nordiske Krig

1733
Bønderkarle stavnbindes

1749
Kvægepesten hærger den danske kvægbestand

1771
Struensee fører reformpolitik

1786
Den store Landbokommission nedsættes

1788
Stavnsbåndet ophæves

1800-tallet, Omverdenen trænger sig på Befolkningen er fordoblet på 100 år, nu cirka én million

1807
Københavns bombardement

1814
Danmark må afgive Norge til Sverige – ny skolelov med undervisningspligt

1816
Grundtvig udgiver tidsskriftet Danne-Virke -inspirerer til oprettelse af Folkehøjskoler

1820
Landbrugskrise – H. C. Ørsted opdager elektromagnetismen

1824
Steen Steensen Blicher udgiver *Brudstykker af en Landsbydegns Dagbog*

1848
Enevælden falder – Treårskrigen begynder

1849
Grundloven vedtages

1859
H. C. Andersen skriver *Jylland mellem Tvende have*.

1864
Slesvig, Holsten og Lauenburg tabes efter militært nederlag

1866 - 1929
Indsamling af Folkeminder Evald Tang Kristensen (1843-1929)

1875
Estrup danner regering

1899
Jeppe Aakjær skriver *Ole sad på en knold og sang*

1901
Systemskiftet og den første Venstreregering